

درس‌هایی برای جهان پساکرونا

سرخط خبرهای جهان در این روزها، نه سیاست و جنگ و تحریم و بازارهای نفتی و تسلیحات نظامی و فستیوال‌های ورزشی و هنری و امثالهم، بلکه موجودی میکروسکوپی به نام ویروس کرونا (Corona Virus) است.

درس‌هایی برای جهان پساکرونا

جواد نوری زاده

پژوهشگر علم سیاست

سرخط خبرهای جهان در این روزها، نه سیاست و جنگ و تحریم و بازارهای نفتی و تسلیحات نظامی و فستیوال‌های ورزشی و هنری و امثالهم، بلکه موجودی میکروسکوپی به نام ویروس کرونا (Corona Virus) است.

جهان گیر شدن اپیدمی این ویروس عواقب دهشتناکی را به دنبال داشته و دنیای غرق در مظاهر مدرن را دچار چالش‌های بزرگی در ساحت‌های سیاسی، اقتصادی و بهداشتی-درمانی نموده و به طور خاص هزاران نفر در اقصی نقاط جهان را گرفتار خود کرده و به کام مرگ کشیده است.

طبیعی است که ابعاد فاجعه آمیز گسترش این ویروس در کشورهای مختلف دنیا بسیار زیاد بوده و تبعات زیادی را بویژه بر حوزه‌های اقتصادی و گردشگری در صحنه بین‌الملل و داخلی بر جای گذاشته است؛ تبعاتی که منجر به تولید متون قابل‌اعتنایی در زمینه‌های متعدد علمی شده و هرکسی از ظن خود به کاوش پیرامون این موجود پرداخته است اما صرف نظر از این تبعات بسیار مخرب، شایسته است برخی از نتایجی که ممکن است در کوتاه مدت و به ویژه درازمدت باعث ایجاد ذهنیت جدید و مزایا و منافعی برای جهان پساکرونا شود را به صورت مختصر مورد اشاره قرار دهیم:

دستاوردهای نخست که حقیقتی جهانی و یونیورسال است آن که کرونا باعث شد انسان خودبنیاد و کمی مغرور به دستاوردهای علمی و پیشرفت‌های فنی و اقتصادی، به ناتوانی عظیم خود در گستره علمی مثل پزشکی و یا مدیریت سیاسی و اقتصادی پی برده و لاجرم از این پس باید در پی بازاندیشی پیرامون الگوهای علمی و مدیریتی اش باشد.

در واقع جهان پساکرونا، جهانی حساس تر و واقع بین تر به داده‌های علمی و فکری و دستاوردهای اقتصادی و اجتماعی بوده و داده‌ها و آزمایش‌گاه‌های علوم زیستی و پزشکی احتمالاً دچار تغییرات بنیادینی خواهند شد.

بدین ترتیب اگر چه مدت زمان مدیدی از طرح و تئوریزه کردن این گزاره می‌گذرد که «انسان طبیعت را مقهور خود کرده و در پی کشف اجرام آسمانی است» اما در جهان پساکرونا به این گزاره نیز باید عمیقاً بیندیشیم که: «موجودات جهان میکروسکوپی، انسان مسحور و مغرور در تسخیر طبیعت و فضا را به سیطره خود کشانیده است»

باری! انسان جهان پساکرونا باید به دنبال پارادایم‌های فکری و زیستی جدیدی برای خود برآمده و حداقل الگوهای فکری و زیستی موجود را اصلاح نماید.

دو دیگر این که باید به پدیده میمون «بازشناسی الگوهای حاکمیت و سیاست در عرصه زیست‌داخلی» از جمله ایران خودمان به عنوان یکی دیگر از دستاوردهای مفید کرونا اشاره کرد. در واقع کرونا به حاکمان و تصمیم‌گیرندگان نظام‌های سیاسی مختلف - از جمله کشور خودمان - نشان داد که غلبه بر بحران‌های مختلف پیش‌بینی نشده، نیاز به بازتعریف الگوهای موسوم به «حکم‌رانی خوب» (Good Governance) از سویی و ضرورت توجه به نوعی «رویکرد سیستمی و کل‌نگر» از دیگر سو را اقتضا می‌کند که بر اساس آن نیاز به توجه متعادل به «همه» بخش‌های یک نظام سیاسی و اجتماعی به صورت «هم‌زمان» به شدت احساس و توصیه می‌شود.

با این فرض در جهان پساکرونا اگر تعادل مناسبی بین معادلات سیاست و معادلات سلامت وجود نداشته باشد، ممکن است نظام‌های سیاسی در مواقع اضطرار دچار مشکلات اساسی شوند.

از دیگر دستاوردهای ویروس کرونا برای جهان پساکرونا و از جمله ایران، ضرورت گذار از شکل سنتی دولت به شکل مدرن آن (دولت الکترونیک) در راستای نظام پاسخ‌گویی می‌باشد.

در تجربه‌های اخیر که از ورود کرونا به کشور حاصل شد، آنچه عیان شد این بود که اگر زیرساخت‌های تحقق دولت و نظام پاسخ‌گویی الکترونیک مورد غفلت قرار بگیرد، در شرایط بحرانی و خاص، نظام توزیع اقتصادی، نظام آگاهی‌رسانی، نظام بانکی و حتی نظام‌های آموزشی و دانشگاهی به شدت آسیب‌پذیر خواهد بود و این همه سوای آن چیزی است که سابقاً در خصوص مزایای دولت الکترونیک از حیث پرهیز از اتلاف زمان و هزینه برای شهروندان مطرح می‌شد.

این فهم جدید از دولت مدرن را باید مدیون ویروس کرونا باشیم!

مزیت چهارمی که عاید عصر پساکرونا شده، ضرورت بهره‌گیری از تجربیات مشترک کشورها در سبک مدیریت سیاسی و اجتماعی است.

در این زمینه شاید بتوان گفت در حال حاضر تنها بحران بین‌المللی و ملی که تقریباً همه کشورها در خصوص مقابله با آن اتفاق نظر دارند اپیدمی ویروس کروناست. این بحران فراتر از تضاد منافع و مکاتب مسلط حاکم بر کشورهای غرب و شرق بوده و به نوعی مرزهای سیاسی و ایدئولوژیک را درنوردیده است.

گو اینکه فرصتی فراهم شده که جهانیان چشم به تجربه یک دیگر دوخته و عزت و غرور ملی در امر آموزش از موضوعیت خارج شده است.

شاید کرونا بتواند نویدبخش و موجد هم‌دلی بیش‌تر جهانی و پرهیز از خشونت‌گرایی در روابط بین‌کشورها با یکدیگر شود و حداقل در کوتاه مدت اهمیت صلح و همدلی انسانهای شرق و غرب را با هم فراهم سازد. این مهم می‌تواند با ظهور یا تقویت علمی جدید با نام «دیپلماسی سلامت و پزشکی» زمینه تعاملات بیشتر کشورها با یکدیگر را فراهم سازد. تشریح مساعی دولت‌ها در مبارزه با کرونا می‌تواند چشم‌انداز مبارکی در حل معضلات دیگر جهان مثل جنگ، نابرابری‌ها، مسائل زیست‌محیطی و فقر در مقابل دیدگان رهبران جهان قرار دهد.

از دیگر مزایای کروناویروس که به ویژه در جوامع مذهبی چون ایران خود را نشان داد، آسیب‌شناسی، تفقه و تدبیر و بازاندیشی در امور الهی (Theological) می‌باشد. ضرورت کنکاش پیرامون نسبت علم و دین این بار به پشتوانه امری تجربی فریه‌تر شده است.

آسیب‌شناسی دین‌داری ایرانیان در زمینه انجام مستحبات و واجبات (بویژه در مناسکی چون برگزاری نماز جماعات و جمعه و زیارت بقاع و اماکن متبرکه) مباحثی است که باید مورد مطالعه قرار گرفته و در خصوص آن اقدامات و گفت‌وگوهای ساز مناسب صورت پذیرد.

ضرورت نزدیک‌تر شدن نهادهای حاکمیت با شهروندان در مدیریت بحران، مزیت ششم ویروس کروناست. در طی روزهای اخیر به کرات رسانه‌ها و مقامات مسئول بهداشت و درمان، شهروندان

ایرانی را نسبت به ابعاد مختلف این بیماری آشنا نموده و به طور خاص، ضرورت پیوستن به پویش «در خانه بمانیم» و پرهیز از سفر را یادآوری نموده اند؛ با این وجود بخش زیادی از شهروندان نسبت به این مهم بی توجهی نشان می دهند که این خود نشان گر آن است که مسأله «فرهنگ»، و به بیان دقیق تر، تربیت «الگوهای شهروندی» در ایران با چالش های جدی روبرو است. به ویژه این که این گونه اندرزهای بهداشتی، از جنس سیاسی و منفعت محور نبوده و به معنای واقعی برای سلامتی خود شهروندان مورد تبلیغ قرار می گیرد. گاه با مشاهده چنین رفتارهایی از جانب برخی شهروندان است که می توان درک کرد موانع توسعه و پیش رفت، صرفاً ناشی از برخی سوءمدیریت ها در سطح مقامات سیاسی نبوده و شهروندان نیز در این زمینه به خاطر فقدان آموزش یا عدم التزام به فرهنگ توسعه، قصوراتی داشته اند.

و نهایتاً این که کرونا نشان داد علی رغم وجود مشکلات عدیده در کشور -به ویژه در حوزه اقتصادی- «با هم» بودن و با هم زیستن و با هم گفتن و با هم خندیدن نعمت عظیمی است که به دلیل عدم تحقق آن در ایام باستانی نورو، تاکنون مورد تغافل قرار گرفته بود. امری که در عصر پساکرونایی بیش تر از هر زمانی قدر آن دانسته خواهد شد.

شایسته است رهبران جهان پساکرونا با در نظرداشت این درس ها که قطعاً قابلیت گسترش نیز دارد بتوانند در جهت تحقق شان گام برداشته و از مزیت های این تجربه سنگین تاریخی غفلت نکنند. باشد که ماحصل مدیریت آنان، جهان را جای امن تری برای زندگی توأم با صلح، آرامش، رفاه و امنیت گرداند. به امید آن روز!.